

CZU343.255

DOI 10.5281/zenodo.5796533

MECANISMUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN INFRAȚIUNEA DE TORTURĂ, TRATAMENT INUMAN SAU DEGRADANT

Mariana PAVLENCU,
doctor în drept, conferențiar universitar

Elena DRAGNEV

Actualmente, tortura, tratamentul inuman sau degradant nu poate fi și nici nu este acceptat într-un stat de drept. Aceste acțiuni ilegale și crude sunt interzise prin actele oficiale ale dreptului internațional și național, fiind catalogate ca încălcări grave ale dreptului omului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat principiul conform căruia interzice categoric tortura, tratamentul inuman sau degradant. Prejudicierea integrității fizice și psihice a unei persoane prin aceste acțiuni ilicite constituie o formă agravantă de violare a drepturilor fundamentale a omului.

Cuvinte-cheie: tortură, tratament inuman, încălcare, prejudiciere, drepturi.

MÉCANISMES DE RÉPARATION DES BLESSURES CAUSÉES PAR LE CRIME DE TORTURE, DE TRAITEMENT INHUMAIN OU DEGRADANT

Mariana PAVLENCU,
PhD, Associate Professor

Elena DRAGNEV

Actuellement, la torture, les traitements inhumains ou dégradants ne peuvent être et ne sont pas acceptés. Ces actions illégales et cruelles sont interdites par des actes officiels de droit international et national, étant classées comme violations graves des droits de l'homme. La Cour Européenne des Droits de l'Homme a affirmé le principe selon lequel elle interdit strictement la torture et les traitements inhumains ou dégradants. Empêcher l'intégrité physique et mentale d'une personne par ces actes illicites est une forme aggravante de violation des droits fondamentaux de l'homme.

Les mots clés: la torture, le traitement inhumain, la violation, le préjudice, les droits.

Introducere. Prin prezenta lucrare am înfățișat cercetarea științifică a mecanismului național și internațional de reparare a prejudiciului cauzat prin actul infracțional de tortură, tratament inuman sau degradant. Ca subiect de cercetare vom extinde problematica reparării prejudiciilor provocate prin actele de tortură, folosind legislația națională cât și internațională. La fel vom introduce modalitățile tipice de combatere a torturii prin intermediul principiului eficacității și eficienței.

În prezent, respectarea drepturilor omului reprezintă o dimensiune juridică exprimată prin intermediul normelor de drept internațional. Acestea pot fi considerate un sistem veritabil de garanții procedurale în materie penală, menite să excludă orice abatere de la legislație.

Materiale și metode aplicate. La realizarea acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a legislației. Am utilizat metoda respectivă pentru a face o legătura puternică dintre necesitatea implementării actelor internaționale în cadrul juridic național, efectuând o analiză clară a acestora. Materialele folosite sunt: doctrina juridică națională și internațională, literatura de specialitate, legislația națională și internațională cât și publicațiile savanților din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit datelor oficiale a Curții Europene a Drepturilor Omului, Republica Moldova se află printre primele 9 țări cu cele mai multe cereri depuse la Curte, la număr aproximativ fiind 3250 de cereri. În ulți-

mii trei ani în privința Republicii Moldova au fost emise circa 30 hotărâri care au ca obiect încălcarea art. 3 „Interzicerea torturii” din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, statul nostru a fost obligat să achite reclamanților prejudicii materiale, morale, judiciare, sume care afectează considerabil bugetul Republicii Moldova [1].

La 16 septembrie 2005 Republica Moldova a semnat, iar prin Legea nr.66 din 30 martie 2006, a ratificat Protocolul Opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii și altor tratamente inumane, crude sau degradante, adoptat la Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 18 decembrie 2002. Acest Protocol stipulează ca statele-părți urmează să asigure un grad de independență pentru funcționarea mecanismului național pentru prevenirea torturii [2]. Art. 20 al Protocolului Opțional prevede că pentru a permite mecanismelor naționale să își îndeplinească atribuțiile, statele-părți urmează să le acorde acestora: acces la toate locurile de detenție, acces la toate informațiile ce privesc tratamentul aplicat persoanelor private de libertate, libertatea de a alege locurile pe care doresc să le viziteze și persoanele cu care doresc să aibă întreveneri. Prin ratificarea Protocolului Opțional, în Republica Moldova s-a afirmat faptul că tortura, tratamentele inumane sau degradante reprezintă încălcări grave ale drepturilor omului, care nu pot fi justificate sub nici o formă. În acest mod s-a consolidat protecția persoanelor împotriva acestor tratamente.

În anul 2016 a fost instituit Consiliul pentru prevenirea torturii. Acesta conține un șir de atribuții de consulare și recomandări, a căror scop este promovarea unei politici de combatere a torturii în Republica Moldova [6].

În Republica se evidențiază existența unui cadru legal, care oferă posibilitatea persoanei vătămate să își restabilească dreptul său încălcat și să primească o reparare a prejudiciului echitabilă. Spre exemplu legislația civilă a Republicii Moldova prevede dreptul persoanei la repararea prejudiciului suferit, aceasta fiind una dintre posibilitățile de reparare a prejudiciilor de pe urma torturii, tratamentului inuman sau degradant. Conform prevederilor legislației civile, persoana lezată într-un drept al ei cere repararea integrală a prejudiciului cauzat. Se consideră prejudiciu, cheltuielile pe care persoana le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efec-

tiv), precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat) [3].

În conformitate cu principiile generale și normele dreptului internațional, cu dispozițiile art. 1 și 34 din Convenția Europeană în interpretarea CEDO, în scopul restabilirii drepturilor omului și a libertăților încălcate, instanța de judecată urmează să stabilească faptul încălcării acestora. La stabilirea cuantumului despăgubirilor pentru prejudiciul moral, instanțele de judecată vor lua în considerație cuantumul despăgubirii echitabile pentru prejudiciul moral, acordat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru o încălcare similară [1].

Dacă ne referim la despăgubirea prejudiciului efectiv, în respectiva categorie se includ: cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept le-a suportat real la momentul intentării acțiunii sau care urmează să fie suportate la restabilirea dreptului încălcat, adică cheltuielile suplimentare. La prejudiciul efectiv sunt atribuite și pagubele rezultate din pierderea sau deteriorarea bunurilor. Venitul ratat este acel venit care ar fi fost posibil în condițiile unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale. Persoana păgubită trebuie să dovedească mărimea beneficiului care nu a fost obținut din cauza încălcării obligației, precum și legătura causală între neexecutare și venitul ratat.

În temeiul art.616 Cod Civil al Republicii Moldova, persoana vătămată poate solicita repararea prejudiciului nepatrimonial în bani. În cazul vătămării corporale ori al altei vătămări a sănătății, precum și în cazul privațiunii ilegale de libertate, cel vătămat poate cere și pentru prejudiciul nepatrimonial o despăgubire în bani, stabilită conform principiilor echității [3].

În ce privește repararea integrală a prejudiciului aceasta presupune atât repararea prejudiciului patrimonial, cât și a celor nepatrimonial. Conform Codului Civil, la categoria mijloacelor nepatrimoniale putem atribui: recunoașterea dreptului, restabilirea situației anterioare încălcării dreptului subiectiv, recunoașterea nevalabilității unui act fără caracter normativ, interzicerea acțiunilor ilicite prin care se atentează la drepturile nepatrimoniale. Conform art.1422 Cod Civil, în orice situație când unei persoane i se cauzează un prejudiciu moral prin fapte ilicite, instanța de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la repararea prejudiciului prin echivalent bănesc.

Prejudiciu moral presupune faptul că acțiunile celui ce a cauzat acest prejudiciu trebuie să genereze o reacție psihică negativă și senzații negative în conștiința persoanei vătămate. Constatarea daunelor morale se poate face științific prin intermediul expertizelor medico-legale [3].

Vătămările integrității corporale sau alte vătămări ale sănătății se vor atribui la categoria de prejudicii materiale. Pentru repararea acestui prejudiciu compensarea se va efectua într-o formă bănească. Se va evidenția faptul că sumele bănești plătite în calitate de reparare a prejudiciului patrimonial au drept scop de a înlătura disfuncțiile organismului. Dacă persoana este supusă la privațiune ilegală de libertate, prejudiciul nepatrimonial îi va fi reparat la fel prin echivalent bănesc. Dacă privațiunea ilegală de libertate a fost aplicată de organele de stat printr-o sentință sau alt act ilegal, repararea prejudiciului se va efectua și în condițiile suplimentare, prevăzute de art. 1405 Cod Civil. Acesta prevede răspunderea statului pentru acțiunile organelor de cercetare penală, de anchetă, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată. Art.1422 Cod Civil și Legea nr. 1545 din 25.02.1998 prevede modalitățile de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată [3].

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, instanțele judecătorești naționale au posibilitatea de a acorda cu titlu de prejudiciu moral, pentru violarea art. 3, 5 și 8 din Convenție, următoarele compensații, care urmează a fi achitate în lei moldovenești: *violarea art.3 din Convenție : 3000-5000 euro sau, în dependență de caz respective suma poate fi majorată; violarea art.5 din Convenție : 600-3000 euro; violarea art.8 din Convenție : 1000-10000 euro* [4].

Cheltuielile menționate se compensează părții care a avut câștig de cauză dacă aceasta a fost reprezentată în judecată de un avocat. Dacă partea care a câștigat procesul a beneficiat de asistență juridică calificată garantată de stat, plata cheltuielilor de acordarea a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul. Sumele respective se încasează conform Legii nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Reclamantul trebuie să dovedească faptul că cheltuielile pentru asistența juridică au fost reale, necesare și rezonabile ca mărime. Ramburasarea onorariilor pentru asistența juridică nu poate fi li-

mitată doar la acele sume care au fost deja plătite de către reclamantul avocatului său [5].

Practica Republicii Moldova demonstrează unele creanțe în procedura de reparare a prejudiciilor provocate de tortură, tratament inuman sau degradant și anume că victimele actului infracțional nu sunt despăgubite la justa lor valoare. Astfel, în cauza Margoci, reclamantul a solicitat repararea prejudiciilor din motivul condițiilor inumane de detenție în inspectoratul de poliție. Relele tratamente au condus la contaminarea acestuia cu turbeculoză și omisiunea autorităților de a efectua o anchetă efectivă cu privire la pretențiile sale. Acesta a declarat că polițistii l-au maltratat pentru a-l impune să dea declarații, el era impus să pună capul într-un safeu iar polițistii loveau acest safeu cu un obiect metalic, până reclamantul își pierdea auzul timp de câteva zeci de minute. El a mai adăugat că era suspendat de o bară metalică pe care o conectau pe câteva secunde la o sursă de energie electrică, apoi îl loveau în cap cu butelii de plastic umplute cu apă și îl amenințau cu un pistol. El a afirmat că celulele în care era deținut erau situate în subsol, erau murdare, umede, întunecate, dormea pe paturi de lemn, nu era asigurat cu mâncare, apă potabilă, hârtia și pixurile erau interzise, astfel fiind lipsit de posibilitatea de a se plânge autorităților. Reclamantul a mai adăugat că, după transferul său în Penitenciarul nr.13, el a fost condus de la inspectorat și acolo a fost maltratat pentru plângerile care le-a adresat către autorități. După aceste acțiuni inumane, mâna și piciorul său drept, au rămas paralizate. Prin Hotărârea din 4 septembrie 2009, judecătoria sectorului Râșcani, mun. Chișinău a stabilit că a existat o încălcare a art.3. 6 și 13 din Convenție și a decis acordarea reclamantului 2000 lei moldovenești cu titlu de prejudiciu moral, echivalent a 125 euro la momentul adoptării hotărârii [6].

În cazul enunțat anterior este evident că principiul reparării integrale a prejudiciului a fost încălcat și exista o abatere de la quantumul stabilit de Curte. În continuare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a declarat admisibilă cererea reclamantului și a decis că statul Republica Moldova urmează să plătească reclamantului, în termen de trei luni, suma de 11000 euro (unsprezece mii euro), plus orice taxă care poate fi percepută, care va fi convertită în valută națională a statului pârât conform ratei de schimb aplicabile la data executării sentinței. Concomitent, aceasta a decis

că de la expirarea celor 3 luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o penalitate la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente [7].

Putem accentua faptul că investigația plângerilor privind relele tratamente trebuie să fie prompte și aprofundate. Astfel, autoritățile trebuie să ia o atitudine serioasă de a descoperi cele întâmplate și nu trebuie să se bazeze pe concluziile pripite sau nefondate pentru a înceta urmărirea penală. Chiar dacă există reguli stabilite de Curte, instanțele naționale pledează pentru o abordare diferită decât cea a Curții, atunci când se accentuează individualizarea prejudiciilor cauzate prin actul infracțional de tortură, tratament inuman sau degradant [7].

Sistemul de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale introdus de Convenția Europeană a Drepturilor Omului se formează pe principiul subsidiarității. Este de competența statelor părți la Convenție să garanteze respectarea drepturilor omului, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului urmează să intervină doar în cazurile în care statele nu și-au respectat obligațiile.

Curtea poate fi sesizată, printr-o cerere, de orice persoană fizică, organizație necomercială sau grup de particulari care pretind a fi victimele unei încălcări de către un stat care este parte la Convenție. Condițiile de sesizare a Curții Europene pentru Drepturile Omului sunt:

1. Reclamantul să epuizeze toate căile de atac oferite de către instanțele naționale.

2. Să nu fi trecut mai mult de șase luni de la epuizarea ultimei căi de atac (de la data hotărârii irevocabile la nivel național).

3. Trebuie să se dovedească că cel puțin unul dintre drepturile protejate de Convenție i-a fost încălcat și că acest drept i-a fost încălcat de către statele semnatare a Convenției.

4. Evenimentele supuse examinării trebuie să fi avut loc după data semnării Convenției de către statul împotriva căruia se depune plângere [8].

Verificarea admisibilității unei petiții se face în complete de unul, trei, șapte sau șaptesprezece judecători. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă. Cetățeanul care a fost supus tratamentului inuman sau degradant, are la îndemână un mecanism pe care-l poate demara pentru a fi despăgubit. Dacă ne referim la prejudi-

cii, atunci ne referim la prejudiciul material, moral și cheltuielile de reparare a dreptului violat. Obligația reparării prejudiciului cauzat de încălcarea dreptului prevăzut de art.3 CEDO, constituie un principiu de drept internațional public.

Scopul despăgubirilor acordate de Curte pentru daunele produse este de a-i oferi reclamantului o compensație pentru consecințele dăunătoare reale ale unei încălcări. Prejudiciul material adus în urma dreptului violat presupune pierderile de ordin patrimonial, venitul ratat. Reclamantul trebuie să prezinte documente relevante pentru a dovedi existența și cuantumul prejudiciului. Prejudiciul moral nu se calculează cu date exacte. Dacă există astfel de daune și Curtea consideră că este necesară o compensație bănească, e va face o evaluare pe o bază echitabilă, luând în considerare standardele care decurg din jurisprudența sa. Curtea poate dispune și rambursarea către reclamant a costurilor și cheltuielilor pe care acesta le-a suportat mai întâi, la nivel național, iar apoi, la nivel internațional. Reclamantul trebuie să dovedească faptul că cheltuielile pentru asistența juridică au fost reale, necesare și rezonabile ca mărime. Acesta va justifica cheltuielile de asistență juridică solicitate din dări de seamă ale avocatului cu privire la asistența juridică prestată și justificarea onorariului global sau per oră perceput de către avocat [9].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului are un secretariat juridic foarte bine pregătit, care respectă cu strictețe principiul reparației echitabile. Drept exemplu, putem prezenta cazul Colibaba c. Republica Moldova, Curtea Europeană a stabilit următoarele fapte ilicite: la 25 și 27 aprilie 2006, reclamantul a fost torturat de polițistul X și de alți doi polițiști, cu scopul de a-l impune să își recunoască vina. Conform declarațiilor reclamantului, mâinile și picioarele sale au fost legate împreună la spate, iar o bară metalică de la un cuier a fost pusă sub brațele sale. Bara de metal a fost pusă pe două scaune, corpul său rămânând suspendat mai mult de 40 minute. Mâinile sale au fost acoperite cu cârpe, pentru ca să nu rămână urme de la funie. A fost pusă muzică la volum înalt, pentru ca țipetele sale să nu fie auzite. În timp ce era suspendat, capul său a fost acoperit cu un palton, fiind lovit cu un scaun la ceafă. Toate aceste acțiuni au fost însoțite de agresiuni verbale și psihice. În urma constatării respectivelor fapte, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a acordat reclamantului reparația echitabilă în sumă de 14000 euro (paisprezece mii euro) în calitate de

prejudiciu moral și 2500 euro (două mii cincisute euro) cu titlu de costuri și cheltuieli [10].

Există o serie de mecanisme destinate pentru prevenirea și combaterea fenomenului torturii, tratamentul inuman sau degradant și pentru examinarea litigiilor cu implicarea infracțiunii de tortură, tratament inuman sau degradant, printre cele mai importante sunt:

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO);
2. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT);
3. Comisia interamericană a Drepturilor Omului;
4. Curtea interamericană pentru drepturile omului;
5. Comisia Africană pentru drepturile omului și popoarelor;
6. Curtea Africană a drepturilor omului și ale popoarelor.

Dacă ne referim la aspectul ce ține de condamnările Republicii Moldova la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, putem constata faptul că există anumite deviațe între practica de combatere a torturii, pedepselor sau tratamentele inumane ori degradante și prevederile actelor internaționale și ale legislației Republicii Moldova.

Studiind mai multe cazuri examinate la CEDO, a cetățenilor moldoveni împotriva Republicii Moldova, preponderent, obiectul acestor cereri vizează condițiile de detenție, maltratare de către polițiști, arestul preventiv nejustificat, investigația ineficientă a pretinselor rele tratamente, etc. La fel, reclamantii invocă insuficiența compensațiilor acordate pentru relele tratamente. Evidențiem faptul, că motivele aplicării torturii, tratamentul inuman sau degradant sunt repetabile, ceea ce denotă că Republica Moldova nu a realizat suficiente măsuri pentru a împiedica acest act infracțional. La nivel teoretic au existat careva acțiuni de înlăturare a actelor infracționale de tortură, tratament inuman sau degradant, însă în practică aceste fapte mai rămân a fi viabile [11].

Din datele statistice studiate, putem observa că anual, Republica Moldova achită despăgubiri suficient de mari reclamantilor care invocă tortura, tratamentul inuman sau degradant. Cu toate că

Mecanismul național de Prevenire a Torturii activează din anul 2007, reținem că anume în anul 2007 CEDO a înregistrat cele mai multe cereri de reclamare a faptelor de tortură, tratament inuman sau degradant, și anume, 16 din numărul total din 60, au ca obiect respectivul act infracțional [12].

Numărul de cazuri cu implicarea torturii, a tratamentul inuman sau degradant continuă să existe în cadrul Curții Europene, ceea ce semnifică că Republica Moldova, anual va cheltui bani pentru repararea prejudiciilor reclamantilor. Deseori, cuantumul prejudiciilor pe care Republica Moldova este obligată să le achite, sunt enorme în raport cu structura bugetului public național [6, p.4].

Concluzii și recomandări. În rezultatul relatărilor prezentate cu privire la subiectul respectiv, putem concluziona că tortura, tratamentul inuman sau degradant sunt unanim interzise în dreptul comunitar. Republica Moldova a evidențiat interdicția torturii, tratamentul inuman sau degradant printr-o serie de acte prin care cadrul normativ național privind prevenirea și combaterea torturii a fost asociat celui internațional. În Republica Moldova tortura, tratamentul inuman sau degradant sunt justificate prin condițiile de detenție care sunt calificate ca fiind inumane și degradante, lipsa asistenței medicale pentru persoanele deținute, arestul preventiv nejustificat și ilegal, tortura în custodia poliției, folosirea excesivă a forței în cadrul reținerii polițenești, maltratarea de către colaboratorii structurilor de forță, etc. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapetele date revine statului. Respectiv, statul este obligat la modul absolut să aplice principiul reparației echitabile în procesul de despăgubire a persoanelor supuse torturii.

În urma celor expuse, propunem ca în Republica Moldova să fie format un cadru legal care să permită Consiliului pentru prevenirea torturii să asiste în procesele de judecată, care au ca obiect examinarea cauzelor de tortură. În așa mod, victimei i s-ar oferi o dublă protecție a drepturilor sale. Dacă e să ne referim la repararea prejudiciilor cauzate prin tortură, tratament inuman sau degradant, propunem anumite schimbări, astfel încât victima să fie despăgubită echitabil al nivel național, fără a recurge la ajutorul mecanismelor internaționale de apărare a drepturilor.

Referințe bibliografice

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf (accesat la 12.11.21)
2. Legea Nr. 66 din 30-03-2006 pentru ratificarea Protocolului opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=25308&lang=ro (accesat la 09.11.21)
3. Codul Civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002. Publicat 22.06.2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-89; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112573&lang=ro (accesat la 10.11.21)
4. Ghid privind art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ROM.pdf (accesat la 12.11.21)
5. Legea 198 din 26-07-2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24283&lang=ro (accesat la 07.11.21)
6. Raport drepturile omului în Republica Moldova <https://crjm.org/wp-content/uploads/2014/08/DO-in-MD-2012-2013.pdf> (accesat la 03.11.21)
7. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției europene pentru Drepturile Omului http://old.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/interz_torturii.pdf (accesat la 09.11.21)
8. Ghid practic cu privire la condițiile de admisibilitate https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_ron.pdf (accesat la 11.11.21)
9. Ghid pentru soluționarea daunelor morale. https://www.baar.ro/wp-content/uploads/2017/11/Ghid_pentru_soluționarea_daunelor_morale_ed_2012.pdf (accesat la 10.11.21)
10. Hotărârea Colibaba c. Moldovei <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/COLIBABA-RO.pdf> (accesat la 11.11.21)
11. Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d78829d2> (accesat la 09.11.21)
12. Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului <https://rm.coe.int/16806f11f5> (accesat la 07.11.21)

Despre autori

Mariana PAVLENCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: catedra@mail.ru*

Elena DRAGNEV,

*asistent universitar al Catedrei Drept public
și securitate a frontierei a Academiei „Ștefan cel
Mare” a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: cerguta.lena@mail.ru*